

**ՀԱՅՈՅ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ 100-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ
ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ**

Հայկ Դեմյան

Հայոց ցեղասպանությունը և նրա հետևանքները հայ ինքնության և հիշողության համար ազգային ողբերգության, կորստի, բայց նաև մաքառման, ազգային վերածննդի ու կյանքի շարունակականության անբեկանելի բաղադրիչներն են դարձել: Այս տեսակետից պետք է արձանագրենք, որ Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին նվիրված միջոցառումները համակարգող պետական հանձնաժողովը կոչված է իրականացնելու կարևոր ու պատմական առաքելություն՝ Հայոց ցեղասպանության տարելիցի առթիվ նախատեսված հիշատակի ու ոգեկոչման միջոցառումների պատշաճ կազմակերպում, ազգային միասնականության ու համախմբման և ցեղասպանության հետևանքների վերացման հարցում ընդհանուր մոտեցումների ապահովում:

Մեծ երեմնի հարյուրամյա տարելիցի կապակցությամբ Հայաստանի Հանրապետությունում, ԼՂՀ-ում և արտերկրում անցկացվելիք ոգեկոչման ու հիշատակի միջոցառումները պետք է նպաստեն Հայոց ցեղասպանության նախն միջազգային իրազեկման բարձրացմանը, իսկ այս ամենի՝ միասնական ջանքերով կազմակերպումը պետք է ծանրակշիռ ներդրում դառնա Հայաստան-Սփյուռք կապերի ամրապնդման, համահայկական շահի ու տեսլականի ձևավորման գործում: Այս համագործակցությունը, համոզված ենք, կլսթանի նաև ցեղասպանության հետևանքների վերացման ուղղությամբ տարվող պայքարի ու պատասխանատվության հետ կապված ընդհանուր հիմնավորումների ու հստակ օրակարգի ձևակերպումը:

**Հայեցակարգային մոտեցումներ միջոցառումների
անցկացման շուրջ**

Հայոց ցեղասպանության հարյուրերորդ տարելիցի կապակցությամբ անցկացվելիք բազմաթիվ միջոցառումներն ունենալու են թե՛ տեղական և թե՛ միջազգային նշանակություն ու հիմնարդություն, հետևաբար պետք է խարսխվեն կուռ հայեցակարգային մոտեցումների վրա՝ ըստ այդմ ունենալով հստակ ուղերձներ, թիրախ լսարաններ և ակնկալվող արդյունքների տեսլական: Այս տեսակետից կարևոր են Հայոց ցեղասպանության թեման, նրա դասերն ու հետևանքները համաշխարհային ու տվյալ երկրի պատմության ու հիշողության համատեքստում ներկայացնելն ու մեկնարանելլը:

Պետական հանձնաժողովի համար կարևոր խնդիրներ պետք է դառնան Հայոց ցեղասպանության հետևանքների ու դրանց վերացման շուրջ հայեցակարգային հիմնավորումների, միջազգային հանրահշակման ու հայկական կողմի ձևակերպումների հստակեցումը, ինչպես նաև հիշատակի ու ոգեկոչման արարողությունները տարբեր լսարաններին նոր մոտեցումներով, ընկալելի միջոցներով ու եղանակներով ներկայացնելը:

Այս առումով խստ կարևոր ենք համարում կազմակերպվելիք միջոցառումներն ինքնանպատակ, հատվածային և հնացած արտահայտչածներից զերծ պահելը, փոխարենը հնարավորին հիմնավոր ու համոզի ներկայացնենք Հայոց ցեղասպանության պատմական փաստն ու դրա հետևանքների վերացման անհրաժեշտությունը, այդ թվում՝ միջազգային իրավունքի տեսանկյունից:

Թաճագարանային մշտական ցուցադրություններ

Հայոց ցեղասպանության թեմայով մշտական հիմունքներով գործող թաճագարանային ցուցադրությունների կազմակերպումը կարևոր նշանակություն ունի ծրագրվելիք միջոցառումների շարքում, քանի Հայոց ցեղասպանության թեմայով այսպիսի ցուցադրությունների կազմակերպումը և թեմային առնչվող տևադրական նյութի մատուցումը նպաստելու են Հայոց ցեղասպանության մասին լիարժեք ու անընդիատ տեղեկություններ հաղորդելուն, հատկապես օտար լսարանի համար: Այսպիսի թաճագարանների ցանցի կազմակերպումը մեծապես կնպաստի նաև Հայոց ցեղասպանության թեմայի շուրջ միջազգային իրազեկման բարձրացմանը և կրթադաստիարակչական կարևորագույն խնդիրների լուծմանը:

Ժամանակավոր ցուցադրություններ

Ժամանակավոր ցուցադրությունների կազմակերպումը նպաստավոր ու շահեկան է դարձնելու Հայոց ցեղասպանության թեմայով տարարնույթ ցուցադրությունների կազմակերպումը և հայկական ու միջազգային լսարաններին Մեծ երեխնին առնչվող նորահայտ նյութերի մատուցումը: Գիտական նորույթ պարունակող և թաճագարանային ցուցադրությունների ժամանակակից տեխնոլոգիաներով ու ցուցադրական նոր արտահայտչածներով բազմախորագիր ու բազմալեզու ցուցադրությունների միաժամանակյա կազմակերպումը աշխարհի տարբեր անկյուններում էապես կարող է նպաստել Հայոց ցեղասպանության միջազգային և տեղական լսարանների շրջանում գիտելիքների շեշտակի աճին: Զափազանց կարևոր է նաև նաև աստիճան ցուցադրությունների կազմակերպման ընթացքում տեղական արխիվային նյութերի ու հայ համայնքների տրամադրության տակ եղած բնօրինակ նյութերի ներմուծումը:

Գիտական ուսումնասիրություն և մասնագետների պատրաստումը

Հայոց ցեղասպանության գիտական ուսումնասիրվածությունը և գիտական-փաստագրական մակարդակը բավարար հիմքեր են ստեղծել թեմայի միջազգային հանրահոչական ու ժխտողականության դեմ պայքարելու համար: Այդուհանդեռ թեմայի շուրջ տակավին գոյություն ունեն չուսումնասիրված որորտներ և ուղղություններ, որոնք դեռ սպասում են իրենց հետազոտողներ: Տակավին քայլ է մենում ցեղասպանության հոգեբանական դրդապատճառների ու հետևանքների ուսումնասիրությունը: Դեռևս լիովին շրջանառության մեջ չեն դրվել Թուրքիայի, Գերմանիայի, Ռուսաստանի, Վատիկանի և այլ երկրների, ինչպես նաև բազմաթիվ անհատական արխիվային նյութերը, որոնք, անշուշտ, կնպաստեն խնդրի շուրջ լիարժեք գիտելիքների ու փաստերի կուտակմանը և դրանց ներկայացմանը լայն լսարանին:

Այս համատեքստում կարևոր ենք համարում մասնագետների պատրաստման հարցը և գիտական սերնդափոխության ապահովման անհրաժեշտությունը: Այսօր արդեն իրատապ խնդիր է ՀՀ բուհական համակարգում մասնագիտական ամբիոնների ստեղծումը, որտեղ հնարավոր կիրակի պատրաստել ցեղասպանագետներ, օսմանագետներ և այս ոլորտին առնչվող այլ մասնագետներ:

Մյուս կողմից պակաս կարևոր չէ օտարազգի մասնագետներ պատրաստելը՝ տարբեր դրամաշնորհների ու կրթական ծրագրերի, ամառային դպրոցների ու սեմինարների միջոցով ուսումնասիրություններ իրականացնելու հնարավորություն ընձեռելով նրանց տեղերում կամ Հայաստանի Հանրապետության արխիվային ու թաճագարանային նյութերի հիման վրա: Գիտնականների համախմբման և գիտական նորույթի բնարկման համար կարևորում ենք «Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրությամբ զրադվող գիտնականների միջազգային ընկերակցության» ստեղծումը, որը կնպաստի այս ոլորտի մասնագետների սերտ համագործակցությանը և գիտական նորույթի արագ շրջանառությանը:

Գրահրատարակչություն

Մոտակա տարիների ընթացքում Հայոց ցեղասպանության թեմայով իրատարակվելու են տասնյակ հասորներ: Ցանկալի է այս կարգի աշխատանքների շորջ մշակել հստակ հայեցակարգ և մոտեցումներ՝ ռեսուրսների ավելորդ վատնումից խուսափելու համար: Հատկապես կարևորում ենք հազվագյուտ սկզբանադրյուրային գրականության թարգմանության, վերահրատարակման, նոր ուսումնասիրությունների տպագրության, ինչպես նաև Հայոց ցեղասպանության թեմայով բազմաթիվ հետազոտությունների ուսումնական համար: Հայոց ցեղասպանության թեմայով բազմաթիվ հետազոտությունների ուսումնական համար:

Թեմատիկ միջազգային գիտաժողովների անցկացում

Գիտաժողովների անցկացումը հետևյալ հիմնական միտումն ունի՝ Հայոց ցեղասպանությունը ներկայացնել որպես համաշխարհային պատմության ու հիշողության մաս, նպաստել ցեղասպանության հետևանքների վերացման հարցում թուրքական պետության պատասխանատվության ու դրա իրավական հիմնավորումների ձևակերպմանը, ինչպես նաև հնարավորություն ընծեռել մասնագետ-ցեղասպանագետների շփումների համար: Այս տեսանկյունից հատկապես կարևոր ենք համարում 2015թ. Յեղասպանագետների միջազգային ընկերակցության 12-րդ համաժողովի անցկացումը Երևանում հարյուրավոր ցեղասպանագետ-գիտնականների ու երիտասարդ գիտաշխատողների մասնակցությամբ, որը Հայաստանի Հանրապետությունում Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակի կապակցությամբ անցկացվելիք ծրագրերի մասն է կազմելու:

Հիշատակի և ոգեկոչման արարողությունների կազմակերպում

Բազմաբնույթ միջոցառումների թվում հատկապես կարևորում ենք մարդասիրական օգնության և Եղեռնը վերապրած հայերին օգնություն ցուցաբերած անձանց ու նրանց ժառանգների մեծարմանը նվիրված միջոցառումների կազմակերպումը: Յեղասպանությանն առնչվող վայրերի ամրակայումը և հուշարձանների տեղադրումը ամենահին էլ ինքնանպատակ չեն լինելու և ոչ էլ պահի տակ ծնված գաղափարի ու ցանկության իրականացում: Այսպիսի նախաձեռնությունները պետք է լավ հիմնավորված և մշակված լինեն՝ տեղի հանրության համակրանքը շահելու, նրանց շրջանում ցեղասպանության մասին իրազեկության մակարդակը բարձրացնելու, ինչպես նաև կրթադաստիարակչական խնդիրներին աջակցելու համար:

Յեղասպանության թեմայի ուսուցումը

Յեղասպանության թեմայի ուսուցումը խիստ կարևորում ենք ՀՀ, ԼՂՀ և սփյուռքահայ մանուկներին Հայոց ցեղասպանության մասին ընդհանուր գիտելիքների հաղորդելու, համապարփակ ու խորքային պատկերացումներ տալու տեսանկյունից: Հոլոքոստի և մյուս ցեղասպանությունների ուսուցումը կարևոր տեղ է գրաղեցնում թաճարանային և դպրոցական կրթության բնագավառներում և տարաբնույթ կրթադաստիարակչական նախաձեռնություններում: Հայ իրականության մեջ ցեղասպանության կրթության նշանակությունը կարևոր է մի քանի առումներով. նախ՝ այն պետք է նապաստի տեղի ունեցած ողբերգության մասին համապարփակ ու խորքային գիտելիքների մատուցմանը, սերունդների՝ հոգեբանական բարդույթներից ձերբագատվելուն, և ամենակարևորը՝ այն պետք է կարևոր միջոց դառնա քաղաքացիական կրթության, նախորդ սերունդների կրած տառապանքի հանդեպ հարգանքի դրսնորման և մեր պետականության նկատմամբ պատասխանատվության և օրինապաշտության գիտակցության ամրապնդման համար: Յեղասպանության թեմայի

Հայկ Դեմոյան

ուսուցումը կարևոր է նաև պատմական արդարության վերականգնման ու ցեղասպանության հետևանքների վերացման անհրաժեշտության գիտակցումը հաջորդ սերունդներին փոխանցելու տեսանկյունից:

Գեղարվեստական ու վավերագրական Փիլմերի ստեղծում

Նախաձեռնությունների շարքում խիստ կարևոր են Հայոց ցեղասպանության թեմայով վավերագրական և գեղարվեստական կինոնկարների պատրաստումը և միջազգային լսարանին հրամցնելը: Բազմաթիվ այսպիսի նախաձեռնությունների փոխարեն մեր ջանքերը կարելի է կենտրոնացնել համաշխարհային աստղերի մասնակցությամբ և հայտնի կինոստուդիաների կողմից երկու-երեք մեծակտավ գործերի պատրաստման ու դրանք համաշխարհային կինոփառատոններում հանրահոչակելու ուղղությամբ: Ըստ որում բոլորովին էլ պարտադիր չէ, որպեսզի այդ ֆիլմերը պատրաստվեն միմիայն ցեղասպանության հարյուրամյակի կապակցությամբ: Ուստի պետք է նկատի ունենալ նաև հաջորդ տարիներին նման ծրագրեր իրականացնելու հնարավորությունը:

Կայքերի ու խտակավառակների թողարկում

Միջոցառումների շարքում կարևոր ուղղություններից մեկը վիրտուալ տարածքում նոր կայքերի ստեղծումն է, որը ենթադրում է նաև Հայոց ցեղասպանության թեմայով էլեկտրոնային շտեմարանների ստեղծում, սկզբնաղյուրային նշանակության հնատիպ գրքերի և թվային տարրերակների հրատարակությունների գետեղմամբ կայքերի պատրաստում, խտակավառակների թողարկում և այլն: Հրատապ խնդիր է նաև Մեծ Եղեռնի վերապրողների բանավոր պատմությունների թվայնացման և մեկ միասնական հավաքածուի ու համահավաք ցանկի ստեղծումը, ինչը կնպաստի դրանք կորստից փրկելուն և գիտական ուսումնասիրությունների համար հասանելի դարձնելուն:

Աշխատանք արտասահմանյան ԶԼՄ-ների հետ

Միջոցառումների կազմակերպման աշխատանքներին համընթաց խիստ կարևոր է նաև միջազգային հեղինակավոր լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների այցերի կազմակերպումը Հայաստան, Սփյուռքի համայնքներ և Մեծ Եղեռնի հետ կապված հիշողության վայրեր: Այս համատեքստում յորօրինակ նախաձեռնություն կարող է հանդիսանալ արտասահմանյան տարրեր թերթերում ու հանդեսներում ժամանակին տպագրված և հայկական կոտորածները լուսաբանած հոդվածների վերահրատարակումը՝ այդ նույն թերթերում նախապես գետեղերով համապատասխան սյունակներ՝ «Հարյուր տարի առաջ» պայմանական խորագրով:

ՀՅԹ-ի մասնաշենքի ընդարձակում և նոր ցուցադրության կազմակերպում

Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի շենքային նոր հարմարություններն ու ցուցադրական մակերեսի ընդարձակումը կարևոր ենք համարում Մեծ Եղեռնի հարյուրամյա տարելիքը Հայաստանի Հանրապետությունում պատշաճ մակարդակով կազմակերպելու տեսանկյունից: Վերջին յոթ տարիների ընթացքում կուտակված բացառիկ թանգարանային արժեքներն ու այս թեման թանգարանային նորագույն ցուցադրական տեխնոլոգիաների միջոցով ներկայացնելը նոր հնարավորություններ են ընձեռելու թանգարանի առաքելությունն ավելի ընդարձակելու և բազմաթիվ նախաձեռնություններին աջակցելու տեսանկյունից:

* * *

2015 թվականը թեկումնային է լինելու բոլոր առումներով. այն նոր հանգրվան է Հայոց ցեղասպանության թեմայի միջազգային ճանաչման և հանրահրաշակման, ինչպես նաև արդարության վերականգնման ու ցեղասպանության հետևանքների վերացման ուղղությամբ տարվող նոր աշխատանքային ուղղություններ որդեգրելու հարցերում: Այս առումով նոր հնարավորություններ են բացվում թուրք հասարակության հետ և նրա ներսում աշխատելու և այդ հասարակության շրջանում Հայոց ցեղասպանության մասին իրազեկության նոր մակարդակ սպահովելու համար: Սա մի կարևոր հրամայական է, որին, ցավոք սրտի, մենք պատշաճ ուշադրություն չենք դարձնում: Պետք է առաջնորդվենք հետևյալ նշանաբանով: Հայոց ցեղասպանության թեման ոչ միայն Հայաստանի, հայ ժողովրդի ու համաշխարհային պատմության և հիշողության, այլ նաև Թուրքիայի և թուրք ժողովրդի հիշողության և պատմության մասն է կազմում:

Հայոց ցեղասպանության 100-ամյակը և սպասվելիք միջոցառումները հասկանալի պատճառներով խիստ անհանգուտացնում են թուրքական կողմին: Անկարան չի թաքցնում այդ վախը, որին այդ երկրի առաջնորդները պատել ու անպատել առիթներով փորձում են կոծկել տարրեր հոխորտայից հայտարարություններով ու քարոզական ձևակերպումներով ու նախաձեռնություններով: Սա պայմանավորված է մի քանի հանգամանքով: Նախ՝ թուրքական պետական մշակույթի մեջ ձևավորվել և իր հաստատուն տեղն է գտնել հայկական թեմայի հանդեպ տածած վախը: Վախս, որը տարրեր անոններ ունի՝ արմենոֆորիա, Հայոց ցեղասպանություն թեմայի հանդեպ ունեցած վախս, երբեմն է՝ սկրոֆորիա և այլն: Այդ վախերից մեկն էլ, թերևս Թուրքիայի հավակնու պետականաստեղծ առասպելից զրկվելն է, այսինքն՝ այդ առասպելի պահապերծումը:

Ի վերջո այսօրվա Թուրքիան Հայոց ցեղասպանության և քրիստոնյան բնակչության՝ ծրագրված բնաջնջման արդյունքն է: Նման այսմաններում ստեղծվեց հանրապետական Թուրքիան, և այսուեղ է թաքնված թուրքական պետականության հիմքի գաղտնագիրը, որը թուրքական իշխանությունները վախենում են գաղտնագերծել: Թուրքիայի հիմնադիր հայրենի ուղղակիրուն ներգրավված են եղել Հայոց ցեղասպանության ծրագրման, իրականացման և արդյունքներից օգտվելու մեջ: Եվ այսօր դժվար է պատկերացնել, որ դեռևս ոչ ժողովրդավար Թուրքիան ուժ կգտնի իր մեջ, որպեսզի վերանայի և վերաշարադրի սեփական պատմությունը և նոր հայացը նետի սեփական պատմության և հիշողության, անցյալի մութ և սև եցերի վրա:

Հայկական կողմը միջազգային հետ միասին պետք է նպաստի, որպեսզի Թուրքիայում վաղ թե ոչ հաշվի նատեն Հայոց ցեղասպանության հետևանքների վերացման գիտակցման հետ: Հայկական կողմը ևս որևէ պարագայում և ոչ մի պայմանով չի հրաժարվի ոչ միայն բարոյական, այլ նաև նյութական, հոգեբանական և այլ կարգի վնասների փոխառության պահանջներից: Այսօր Թուրքիայի Հանրապետությունը, որը ցեղասպանություն իրագործած Օսմանյան կայսրության իրավահաջորդն է, շարունակաբար համեմետ է զայխ ուժի դիրքերից Հայաստանի Հանրապետության և ընդհանրապես հայության հետ քաղաքականություն իրականացնելիս: Եթե երիտթուրքական իշխանությունները բնաջնջեցին հայ ազգարնակչությանն Արևմտյան Հայաստանում՝ իրենց պատմական հայրենիքում, ապա հանրապետական Թուրքիան փակել է Հայաստանի հետ սահմանը և սպառնալիքների ու նախապայմանների լեզվով է խոսում Հայաստանի Հանրապետության հետ, որի բնակչության 60 տոկոսից ավելին այդ ցեղասպանությունը վերապրածների ժառանգներ են: Ուրեմն արձանագրենք, որ Թուրքիայի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչման և ցեղասպանության հետևանքների վերացման հիմնախնդիրն ուղղակիրեն առնչվում է Հայաստանի Հանրապետության և Սփյուռքի անվտանգության ապահովմանը:

Հայկ Դեմոյան

Մյուս կարևոր հաճամանքը երկու կողմերի միջև հաշտություն հաստատելու շուրջ խոսակցություններն ու ակնարկներն են, որոնք էլ ավելի են սաստկանալու հարյուրամյակի նախաշեմին: Մենք գտնում ենք, որ հայկական կողմը, դրսից և որևէ այլ երրորդ կողմից պարտադրված, չի կարող հանդես գալ որպես հաշտվող կողմ մինչև այն պահը, եթե բուրքական պետությունը ոչ միայն ներողություն կիսնդիր իրազորդված անհախաղեավ հանգագործության համար, այլ նաև քաղաքական կամք կդրսենք՝ առնչվելու և առերեսվելու այդ հանգագործության հետևանքների վերացման անհրաժեշտությանը:

Թուրքական կողմի նախապատրաստական աշխատանքների մեջ մեծ տեղ են գրավում քարոզական, տեղեկատվական գործողությունները, որոնք միտված են 2015 թվականին Թուրքիայի համար դրական կերպարի ապահովմանը և միաժամանակ նպատակ են հետապնդում խափանելու հայկական կողմի նախաձեռնությունների արդյունավետությունը: Մրանց թվում պետք է հիշատակել հայկական ավերված եկեղեցների վերականգնման նախաձեռնությունները, Դարդանելի գործողության հարյուրամյակի կապակցությամբ կազմակերպվելիք քարոզական միջոցառումները, գիտնականներին և համալսարանական ամբիոններին դրամական միջոցների տրամադրումը և այլն: Նպատակը մեկն է՝ թուլացնել Հայոց ցեղասպանության թեմայի վրա միջազգային հանրության ուշադրությունը կամ ուղղակի ապակողմնորոշել: Դրան էր միտված նաև Թուրքիայի վարչակետ Ռեզեփ Թայիփ Էրդողանի՝ 2014 թ. ապրիլի 23-ի «պատմական» ուղերձը, որը որոշ արևմտյան շրջանակներում շտապեցին որակել որպես «ցավակցական» ուղերձ:

Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարեկիցին ընդառաջ պետք է աշխատանքներ տարվեն նաև հայ հանրության շրջանում, մշակվեն նոր ուղղություններ, հատկապես երիտասարդ սերնդին Հայոց ցեղասպանության պատմական եղելությունը, դրա պատճառները և հետևանքները միշտ, գրագետ ու խորքային մատուցելու և հիշողության պահպանման ու փոխանցման նոր մեխանիզմներ մշակելու առումով: Այս աշխատանքները պետք է նպաստեն տեղի ունեցած համազգային ողբերգության մասին մեր գիտելիքների և պատկերացումների ամրողացման ու խորացմանը: Այդ տեսակետից շատ կարևոր են համահայկական ծրագրերի իրականացումը և մատադ սերնդին՝ երեխաներին, դպրոցականներին, ցեղասպանության թեմայի դասավանդման միասնական համապարփակ ծրագրի մշակումը, որը պետք է դուրս բերել այլևս հնացած և կիրառման առումով անընդունելի ծերից, որոնք այլևս չեն դիմանում ժամանակի քննությանը: Խշատ կարևոր են այս աշխատանքները թե՛ հայաստանյան, թե՛ սփյուռքյան կրթահամայիններում, որտեղ Հայոց ցեղասպանության մասին գիտելիքների մատուցումը որոշակիորեն պետք է նպաստի Հայաստան-Սփյուռք հարաբերություններում առկա հիմնախնդիրների ու կարծրատիպերի թոթափնանը:

Այս ոլորտում տասնամյակներ շարունակ կուտակված ու չլուծված հիմնախնդիրները, գիտակցված և չգիտակցված միմյանց հակադրվելու ցանկությունը մեծ վեաս են հասցնում և լրջորեն խոչընդոտում Հայոց ցեղասպանության 100-ամյակի միջոցառումները լիարժեք և արդյունավետ կազմակերպելը:

Այս առումով բացարձակ անհանդուրժելի է Հայոց ցեղասպանության թեմայի և 100-ամյակի միջոցառումների քաղաքականացումը՝ անձնական, խմբակային, կուսակցական և քաղաքական ինչ-ինչ շահերին սպասարկելու համար:

Ավելորդ է նշել, որ 100-ամյակի միջոցառումների անցկացման, դրանց հաջողության, միջազգային լարանին հավոր պատշաճի ներկայանալու համար պատասխանատու ենք իմնելու յուրաքանչյուրս:

Հասկանալի պատճառներով հայկական կողմը չպետք է բացահայտի նախատես-

ված բոլոր ծրագրերը, դրանց ժամանակացույցն ու անցկացման վայրը: Սա պարզունակ գաղտնապահություն չէ, այլ ուղղակի անվտանգության խնդիր, քանի որ քաջ գիտակցում ենք, որ թուրք-աղբյուրական տանդեմը կփորձի ամեն գնով խանգարել այդ ծրագրերին: Պետական հանձնաժողովի աջակցությամբ աշխարհի տարրեր ծայրերում կկազմակերպվեն գիտաժողովներ, ցուցադրություններ, համերգներ, դասախոսություններ, մեծ քափ է ստանալու նաև գրահրատարակչություններ:

2015 թվականի ապրիլի քանչորսին իր դոներն է բացելու Հայոց ցեղասպանության թանգարանի նոր գիտական ցուցադրությունը, որը նախկինի համեմատ շուրջ երկուս ու կես անգամ ավելի մեծ ցուցադրական տարածք է գրադեցնելու և կազմակերպվելու է նոր հայեցակարգային հենքի վրա: Ավելին, նոր ցուցադրությունը հագեցած է լինելու թանգարանային նոր տեխնոլոգիաներով և սրահներով, որոնք եւ ավելի գրավիչ ու դիտարժան են դարձնելու թանգարանի մշտական ցուցադրությունը:

Ամփոփելով նշենք, որ Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակը, անկասկած, հոգեբանական մի սահմանագիծ է անցյալի և ներկայի միջև, սակայն այն չպետք է դիտել և ընկալել որպես մեր աշխատանքների վերջնագիծ կամ ավարտ: Ճիշտ հակառակը: Հարյուրամյակը պետք է դիտվի որպես ուժերի համախմբման նոր հաճարվան և Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման և դրա հետևանքների վերացման համար մղվող պայքարի նոր մեկնարկ:

Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին նվիրված միջոցառումների կազմակերպման հայեցակարգային մոտեցումների շուրջ

Հայկ Դեմոյան

Ամփոփում

Հայոց ցեղասպանությունը և նրա հետևանքները հայ ինքնության և հիշողության համար ազգային ողբերգության, կորստի, քայլ նաև մաքարման, ազգային վերածննդի ու կյանքի շարունակականության անբեկանելի բաղադրիչներն են դարձել: Այս տեսակետից պետք է արձանագրենք, որ Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին նվիրված միջոցառումները համակարգող պետական հանձնաժողովը կոչված է իրականացնելու կարևոր ու պատմական առաքելություն: Այդ առաքելությունը հանգում է Հայոց ցեղասպանության տարելիցի կապակցությամբ անցկացվելիք հիշատակի ու ոգեկոչման միջոցառումների պատշաճ կազմակերպմանը, ազգային միասնականության և համախմբման ու ցեղասպանության հետևանքների վերացման հարցում ընդհանուր մոտեցումների ապահովմանը: Նախատեսվելիք միջոցառումների շարքում հարկ է արանձնացնել թանգարանային մշտական և ժամանակավոր ցուցադրությունների կազմակերպումը, գիտական ուսումնասիրությունը և մասնագետների պատրաստումը, գրահրատարակչությունը, թեմատիկ միջազգային գիտաժողովների անցկացումը, հիշատակի և ոգեկոչման արարողությունների կազմակերպումը, ցեղասպանության թեմայի ուսուցումը, գեղարվեստական ու վավերագրական ֆիլմերի ստեղծումը, կայրէջերի ու խտակավառակների թողարկումը, աշխատանք արտասահմանյան ՁԼՄ-ների հետ աշխատանքը, ՀՅԹ-ի մասնաշենքի ընդարձակումն ու նոր ցուցադրության կազմակերպումը և այլն:

Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակը, դիտելով որպես հոգեբանական մի սահմանագիծ անցյալի և ներկայի միջև, այդուհանդերձ այն չպետք է ընկալել որպես մեր աշխա-

Հայկ Դեմոյան

տանըների վերջնազիծ կամ ավարտ: Ճիշտ հակառակը: Հարյուրամյակը պետք է դիտվի որպես ուժերի համախմբման նոր համգովան և Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման և դրա հետևանքների վերացման համար մղվող պայքարի նոր մեկնակետ:

Քանալի բառեր՝ Հայոց ցեղասպանություն, Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակ, հիշողություն, Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին նվիրված միջոցառումները համակարգող պետական հանձնաժողով:

On the Conceptual Approaches to the Organization of Events Dedicated to the Centenary of the Armenian Genocide

Hayk Demoyan

Summary

The Armenian Genocide and its consequences have become an irreversible component of not only the national tragedy and loss of the Armenian identity and memory, but also of the struggle, national revival, and continuation of life. Thus, the State commission on coordination of the events dedicated to the centenary of the Armenian Genocide intends to carry out an important and historical mission. The mission is meant to properly organize memorial events and provide common approaches to the issues of national unity and cohesion in eliminating the consequences of the Genocide.

Among the stipulated events we should highlight preparations for permanent and temporary exhibitions, organization of international thematic conferences and memorial events, Genocide education, academic research and training of field experts, as well as promotion of new publications, documentaries and movies, creation of websites, and work with the foreign media.

The centenary of the Armenian Genocide is a psychological boundary between the past and the present, but it should not be considered and perceived as the conclusion and the end of our works and activities. On the contrary, the centenary should be considered as an impetus for national cohesion and as a new starting point in the struggle for international recognition of the Genocide and the elimination of its consequences.

Keywords: Armenian Genocide, Centennial of Armenian Genocide, State commission on coordination of the events dedicated to the centenary of the Armenian Genocide.

О концептуальных подходах организации мероприятий, посвящённых 100-летней годовщине Геноцида армян

Гайк Демоян

Резюме

Геноцид армян и его последствия несомненно стали составной частью идентичности и памяти армян не только о национальной трагедии и потерях, но также борьбы, национального возрождения и продолжения жизни. С этой точки зрения надо отметить,

что государственная комиссия по координации мероприятий, посвящённых 100-летней годовщине Геноцида армян, призвана осуществить важную историческую миссию. Эта миссия сводится к достойной организации мемориальных мероприятий, проводимых в связи со 100-летней годовщиной Геноцида армян, и выработки общих подходов к вопросам национального единства и сплочённости в устраниении последствий геноцида. В ряде предусмотренных мероприятий следует выделить организацию постоянной и временных музейных экспозиций, научные исследования и подготовку специалистов, публикаций, проведение международных тематических конференций, организацию мемориальных мероприятий, создание художественных и документальных фильмов, создание сайтов, работа с иностранными СМИ и т.д.

Столетие Геноцида армян является психологической границей между прошлым и настоящим, тем не менее это не должно восприниматься и рассматриваться как итог и окончание наших работ. Скорее наоборот. Столетие должно рассматриваться как стимул к объединению национальных сил и исходная точка в борьбе за международное признание Геноцида армян и устранение его последствий.

Ключевые слова: Геноцид армян, столетие Геноцида армян, Государственная комиссия по координации мероприятий, посвящённых 100-летней годовщине Геноцида армян.